

Dziesiąta Muza

Zagadnienia estetyczne kina

Przedmowa [7]

CZĘŚĆ PIERWSZA PRZYGOTOWANIE TERENU

I. Królestwo ruchu

Straszliwa kometa kinetofonu. — Kino namiastką teatru. — Szlachetność i nuda. — Kino zjawiskiem mutacyjnym kultury. — Kino utopistyczne. — Idea czystego ruchu. — Sceny kontemplacyjne. — Margines i główny temat. — Ruch a ruszanie się. — Bergson przeciw kinematografowi. — Fatalna tęsknota. — Kino umrze na słowo? — Mylny alarm lub odroczenie katastrofy [12]

II. Na granicy dwóch światów

Premia wyobraźni. — Rudymenty sztuki czy sztuka istotna? — Unanimizm w kinie. — Filmy Wegenera. — *Król gór*, inwazja świata nadprzyrodzonego. — Rezerwaty wyobraźni dla „oczu duszy” [23]

III. Pochód Golema

Jak żyje i chodzi Golem? — *Człowiek elektryczny* [29]

IV. Problem niewidzialności

Jogi. — Jak pokazać niewidzialnego? — Meyrink i Wells. — Półobróć bajki europejskiej. — Krwawe ślady i zagadkowy krzak. — Kino jako widzialność ruchu. — Złudzenie synonimem cudu. — *Ravengar i strachy*. — Fermaty [32]

V. Prawo zwierciadła

Oglądanie w sekrecie przed Rzeczywistością. — Lokomotywa z galarety. — Kino słuchowe. — Kino psie. — Świat postawiony na boku optycznym. — „Widzieć” jest to „mieć”. — Rozfałdowanie się skóry optycznej świata [37]

CZĘŚĆ DRUGA
KU TRESCI

[559]

VI. Filmy sensacyjne

„Dramaty życiowe” — zwierciadło próżności aktora. — Rzetelny efekt kinowy. — Detektyw — rycerz nowoczesny. — Konwencje filmu detektywego. — Krystalizowanie się sztuki dokoła sensacji. — Natchnienie na raty. — Bezczelność Webbsa. — Pomysły pomysłowe i mechaniczne. — Żywioł na scenie. — Powódź aktorem [41]

VII. Człowiek i materia

Zajścia na płaszczyźnie zetknięcia. — Przyniesiony do muru. — Detektyw dynda na latarni. — Woda, drzewo i chłopak. — Złośliwy turnikiet. — Mechanizacja materii. — Fortepian telegrafuje. — Stół rozjemca. — Wewnętrzna logika materii [48]

VIII. Stosunek czynny i bierny

Ruch działania i ruch cierpienia. — Diabelski teleskop. — Człowiek „rzeźbiony” przez materię. — Dłoń-oskarżycielka. — Dokumentarstwo a sztuka. — Tonący okręt. — Gruzy. — Śnieżyca. — Puszcza. — Freudowska walka o klucz [53]

IX. Pogranicze figlów

Woda, woda! — Stalaktyty żarłocstwa. — Triumf pierza. — Studium ciastologiczne. — W światku mebli. — Owady, które służą kinu. — Komiczne niebo i komiczne piekło. — Walka gigantów w jednym pokoju [59]

X. Rudis indigestaque moles

Instynkt rozwojowy kina. — Pod maską sensacji poszukiwanie kopalń ruchu. — Zbrylenia materii: komin, wieża, latarnia morska, turnie dachów, pociągi, ruiny. — Filozofia zakamarków. — Górnik filozoficzny. — Ruch jako świadek walki [64]

XI. Cyrk

[560]

Wzbogacanie rzeczywistości ruchowej. — Cudowna kula i machina nad maszyny. — Nie psuć kina uszlachetnieniem! — Jego misja. — Zwierciadło cudów ruchu. — Po drucie głową na dół. — Taniec niemożliwości [72]

XII. Pocałunek

Gra ciał. — Linia, która łączy a nie dzieli. — Odpoczynek w pocałunku. — Pocałunek w teatrze. — Cmoki. — Dziki miód. — Krowa. — Pocałunek z przeszkodami. — Powtarzanie nie jest ćwiczeniem. — I to także musi być powiedziane. — Uśpienie prokuratora. — Straszliwa widzialność erotyzmu. — Zmienić chemię ciekawości widza. — Kamienny Adam i kamienna Ewa [78]

XIII. Siła

Kino — laboratorium siły. — Zrywanie pęt. — Fabrykacja fałszywych autentyków. — Partackie bójki. — Gulliver i Macistes [86]

XIV. Tłum

Żywa plastelina. — „Morze” ludzi. — Dwa tłumy, które się sobie przypatrują. — Aby film „szedł”. — Ornamentacyjne traktowanie tłumy. — Las Birnamu. — Walki en gros i en détail. — Brak głosu potęguje optykę. — Sceny sądowe [91]

CZEŚĆ TRZECIA
KU FORMIE

XV. Kamee

Początki formy. — Fragment i powiększenie. — *J'accuse*. — Obrazy reminiscencjonalne i kwintesencjonalne. — Obrazy winietowe. — Pisanie słowa. — Świece alegoryczne. — Cienie. — Izolowanie szczegółów. — Ruch na marginesie czy arie ruchu? — Piękno kinowe ratami. — Kamea z kotkiem, pieskiem lub gołąbkim [97]

XVI. Malarstwo w filmie

Momenty statyczne, czyli ruch nieruchomy. — Motywy sylwetkowe. — Kamea rokokowa. — Człowiek nie rozumie ruchu, tylko zmiany. — Materia u siebie. — Człowiek w ukryciu. — Czy kino jest antropocentryczne? [106] [561]

XVII. Napisy w filmie

Ośle mosty? — Lessing a praktyka. — Literaturofobia. — Wzmacnianie rasy obcymi elementami. — Filmy bez napisów. — Napisy w służbie kinowości. — Poruszanie ustami. — Motyw kinowy z mówienia. — Portrety zasłuchanych. — Portret natchnienia. — Mój stosunek do puryfikacji. — Schwytać płomień. — Scenki akustyczne. — Si duo faciunt idem... [111]

XVIII. „Muzyka wzrokowa”

Kino zarażone muzyką. — Czy kino jest tylko kalejdoskopem? — Czy kino gra obrazami? — Trzeba tylko wynaleźć maszynkę permutacyjną. — Cudowny miech. — Wyskakujący bandyta. — Kłóć się z p. Trystanem. — Pojęcie celu niezgodne z pojęciem kalejdoskopu. — Zapowiedź kina abstrakcyjnego [120]

XIX. Mozaiki

Griffith, mistrz mozaiki. — *Dwie sieroty*. — *Męczennica miłości*. — Scena chrztu. — Scena na krach. — Znaczenie tej sceny. Sensacja, która przestaje być sobą. — *Upadek Babilonu*. — Ostatni akord sielanki [126]

XX. Znaczenie fragmentu

Maria Malczewskiego jako wizja kinowa. — Parafrazy i parable w poezji i w kinie. — *Nogi Ursusa* w piasku. — *Lessing* propagował kino. — *Schiller* jako autor kinowy. — *Repetitorium* z poetyki. — *Lina*, która opowiada. — *Metonimia*, która skacze po scenie. — Powierzchowne podobieństwo. — *Imażinizm kinowy* [131]

XXI. Fotogenia

Dziesiąta Muza w kłopotcie o swą rasę. — Awans fotogenii. — Zęby fotogeniczne. — Mądre kleksy. — Trochę etymologii. — Autentyczne informacje. — Kopnięcie fabuły. — „Sytuacje bez ogona i bez głowy”. — Futurystyczna mikrofilia. — Filozofia fotogenii. — Głównym fotogeniuszem — aparat. — Wrogowie fotogenii. — Fotogenia ust, które mają przemówić. — Metoda siekaniny. — *Taniec krajobrazu*. — Co jest komórką kinowości? — Jak się fotogenizuje taniec. — Ostrzeżenie przed dogmatami fotogenii. — Przepyszne fotografie, ale nie kino. — Przedmioty fotogeniczne. — Migawkowość. — Tęsknota za wizją i prąd zmienny. — Kino nie pokrywa się tylko z pojęciem ruchu [138]

[562]

XXII. „Analiza fotogeniczna”

Banalność ruchu zwykłego. — Spreparowanie go fotogeniczne. — „Życie na powrót ugotowane z atomów”. — Gdy reżyser czyta scenariusz. — Analiza czy pomysły? — Analiza przeciw analizie. — W czym sekret wrażenia? — *Utajony literat w reżyserze* [156]

XXIII. Etudy

Analiza fotogeniczna czy studium realistyczne? — Uprawienie etudy. — Scenariusz jest niczym!? — Konflikt między autorem a reżyserem. — Cały pomysł niech będzie „fotogeniczny”. — Dominanty wrażenia. — *Kino ciąży ku etudzie* [163]

CZĘŚĆ CZWARTA WYNIKI I KRYTYKA

XXIV. Reforma scenariusza

Reżyser jest autorem. — Walka o dostęp do wymion do-
nej krowy. — Pogarda dla treści. — Czy kino ma pozostać
sztuką pasożytniczą? [168]

XXV. Ideał sztuki filmowej [172]

XXVI. Ocena scenariuszy i motywów

Bezideowość pod względem kinowym. — Sztuki we-
wnętrznie kinowe. — Motywy dla kina. — Pchła rozsąd-
nikiem fotogenii. — Żagiel i wiatr. — Większa stawka
jako wartość artystyczna. — Treść bez skóry ruchowej. — [563]
Przeróbki. — Kino „Strzecha” i *Pan Tadeusz*. — Ustawa
przeciw wandalizmowi kiniarzy. — Fiasko Robinsona na
filmie. — Symboliczna metamorfoza. — Nietakty arty-
styczne: retrospekcja i kłamstwo. — Fantastyka w kinie —
nowy pokarm dla oka. — Partackie duchy [174]

XXVII. Pandaemonium optyczne

Wyrwać jeden płat życia optycznego. — Twórczość kino-
wa z głębi natchnienia. — Żywiol skupiony i żywiol roz-
prószony. — Dramat pozaludzkich głębin i porachunek
z widzialnością. — Nowy przekrój. — Ta teoria jest czę-
ścią „filozofii pracy” [185]

CZĘŚĆ PIĄTA GŁÓWNA PRÓBA TEORII

XXVIII. Filmy polskie

„Film psychologiczny” — jego gadatliwość. — Doktryna
o konieczności sensacji. — Sensacja wzrokowa a sensacja
fabularna. — Protokolarność. — Trywializm a nie rea-
lizm. — „Piękne widoczki”. — Nie wolno „markować”
w kinie. — Prawda treści. — Ekskursja ekonomiczna:

niedostępne narzędzia, tchórzliwy kapitał. — Ciury Zachodu. — Pod jakim warunkiem wejdziemy w kompromis. — Bezcelność niemiecka a skromność polska [190]

XXIX. Film aktorski

Św. Pantomima, patronka filmiarzy. — „Psychomimika”. — Mimika jest — tautologią!? — Kocham! — Odstraszający przykład. — Grand-wystawa min i grymasów. — Wizje. — „Coś pani opowiem”. — Tylko kanwa dla gry aktorów? — Aktor autorem. — Za granicą nie inaczej. — Liliana — najnowszy fad. — Ruchy, które nie wyrażają, lecz zdradzają. — Odwaga brzydoty. — Kułak w ustach. — Geografia świata uczuć. — „Język mimiczny” i słownik min. — Marsz diabelski. — Skubanie rękawiczki i podarcie listu. — Rozwiązanie zagadki [203]

[564]

XXX. Ciało jako żywioł

Środek alopacyjny. — Ciało w majestacie swej obcości. — Wieczni wrogowie. — Zbłąkane w przestrzeni. — Gdy człowiek się odczłowiecza. — Ciało ciężarkiem. — Doskonały truposz. — Ciało napieczętkowane. — Malutki. — Kaleka. — Grubasek. — Chudziak. — Chaplin, człowiek ze szkła. — Dwójkowość. — Podobieństwo. — Kobieta-obraz. — „Orografia twarzy”. — Jak się gra swoje ciało na telefonie. — Cygaro, apasz i lord. — Jesteśmy rybami... [220]

CZĘŚĆ SZÓSTA

INNE MOŻLIWOŚCI KINA

XXXI. Film intensywny i ekstensywny

Pakowność kina. — Film z elementów pozaruchowych. — Zamiast ruchów — fakty. — Ruch materii wydarzeń i jej rzeźbienie. — *Nocna eskapada*. — Wyłom w teorii? [237]

XXXII. Kinetofon. — Triki. — „Caligari”

Miecz Damoklesa nad kinem. — W jego cieniu rośnie

przekrój ruchu. — Pocienia. — Gościnny występ kina w teatrze. — Triki artystyczne. — Patos powiększeń. — Łza stwierdzona notarialnie. — Dekoracje zrobione ze snu. — Obląkana historia o obląkanych [244]

XXXIII. Film rysunkowy

Polak robi sobie kino ze — słownika! — Aeroplan bez motoru i film bez fotografii. — Miły Kopciuszek. — Brylant czy guzik? — Pochwała snobizmu. — Drabina do nieba. — Jak kura zniosła dziecko. — Centaurzyca Ohe. — Prosimy o rewizję rachunku kosztów. — Film rysunkowy poręką artyzmu kina [252]

XXXIV. Film czystego ruchu

Ruchomy ornament. — Skinetyzować Kandińskiego. — Symfonie barwne. — Polak pomyślał, ale Niemiec zrobił. — Opusy Ruttmanna. — Kino we własnym oku. — Jak może powstać opera optyczna. — Krakanie Langego nad noworodkiem. — Podrzucam go malarzom [565]

CZEŚĆ SIÓDMA HORYZONTY

XXXV. Kino a teatr i słowo

Rywal i mściciel. — Poczciwi doradcy. — Teatr to kino na głośno. — Rehabilitacja słowa — rozpoczęta zdemaskowaniem uzurpacji. — Cień i jego pan. — Falszywa dynamika. — Włosek lwiego ogona. — Rodzić dzieci a kraść dzieci to co innego. — Apoteoza ubogiego. — Bieguny i oś [268]

Pomniejsze pisma filmowe

Recenzje

[566]

- „Filharmonia” i „Stylowy”: *Czterech jeźdźców Apokalipsy* podług powieści Ibáñeza, reżyseria Ingrama [278]
- Kino „Palace”: Maks Linder w *Zamku duchów*, reżyseria Abel Gance’a [282]
- Teodora i Messalina*. — Jeszcze o bitwie w *Bitwie*. — Fatty jako niemowlę [286]
- Jeszcze o *Skrzydlatym zwycięzcy* [289]
- Kino „Varsavia”: *Miodowe miesiące z przeszkodami*, scenariusz Zofii Dromlewiczowej, reżyseria Seweryna Romina [294]
- Kino „Palace”: *O czym się nie mówi* według powieści Zapolskiej, reżyser Puchalski [298]
- „Rococo”: *Colibri*. — „Varsavia”: *Kobieta i opinia*. — „Apollo”: *Królowa niewolników*. — „Varsavia”: *Dziesięcioro przykazań* [302]
- „Wodewil”: *Malwa*. — „Nowy” i „Pan”: *Quo vadis?* [311]
- „Rococo”: *Człowiek bez jutra*. — „Światowid”: *Dante Alighieri i jego epoka*. — „Wodewil”: *Don Carlos i Elżbieta* [317]
- Kino „Rococo”: *Śmierć za życie; symfonia ludzkości*. — Kino „Światowid”: *Jiskor*. — Kino „Stylowy”: *Rozkosze gościnności* [323]

- „Wodewil”: *Pieniądze i miłość*. — „Apollo”: *Karawana* [330]
 Mój sąsiad, p. Snobkowski. — „Apollo”: *Tancerka hiszpańska*. — „Wodewil”: *Modelka*. — „Palace”: *Kochankowie*. — „Stylowy”: *Lalka francuska* [333]
 „Palace”: *Nibelungi*. — „Komedia”: *Wyspa zatopionych okrętów* [338]
 „Stylowy”: *Coraz wyżej*. — „Rococo”: *Koenigsmark* [343]
 „Wodewil”: *Dzwonnik z Notre Dame* [348]
 „Rococo”: *Koenigsmark, cz. II*. — „Apollo”: *Triumf*. — „Splendid”: *Królewski kochanek* [352]
 „Rococo”: *Rywale*. — „Filharmonia”: *Doktór Jack*. — „Stylowy”: *Fiołki cesarskie* [358]
 „Palace”: *Krew za krew, cz. II Nibelungów*. — „Varsavia”: *Polska odrodzona, cz. I*. — „Palace”: *Manewry floty polskiej w Gdyni* [364]
 „Palace”: *Sumurun*. — „Filharmonia”: *Więzień oceanu*. — [567]
 „Stylowy”: *Tajemnica księżny Farina*. — „Splendid”: *Ten, którego biją po twarzy* [371]
 „Palace”: *Portier z hotelu „Atlantic”*. — „Filharmonia”: *Sherlock Holmes junior* [375]
 „Stylowy”: *Biała siostra*. — „Splendid”: *Ziemia obiecana*. — „Wodewil”: *Don Juan i Faust*. — „Apollo”: *Czarna Lu* [379]
 „Jar” i „Światowid”: *Żebro Adama*. — „Varsavia”: *Tragedia w Lourdes*. — „Palace”: *Noce Dekameronu* [385]
 „Apollo”: *Salammbô*. — „Nowy” i „Pan”: *Dorota Vernon* [389]
 „Splendid”: *Rajski ptaszek*. — „Światowid”: *Brutal i kobieta*. — „Nowy”: *Głos minaretu* [393]
 „Stylowy”: *Scaramouche*. — „Wodewil”: *Syn Sahary*. — „Pan”: *Mój mały kapitan*. — „Światowid”: *Sieroca doła* [397]
 Kino „Komedia”: *Chłopiec z Flandrii* [401]
 „Pan” i „Nowy”: *Brzdąc*. — „Wodewil”: *Koło udręki (I. Czarna symfonia. II. Biała symfonia)* [407]
 [„Uciecha”:] *Wschód słońca według tekstu Sudermanna, reżyserował Murnau* [415]
Turk-Sib [421]
Wizyta w kinach [426]

Artykuły

Dzieło o duszy kina [432]

Chwalcom lichego towaru w odpowiedzi [436]

Element kinowy u Słowackiego [441]

Złe zakończenia w filmie [446]

Kino a literatura [458]

Literatura — kino — literatura [458]

A teatr... [459]

Przedwczesne horoskopy [460]

Na manowcach [463]

Proletaryzacja sztuki [464]

Trzeci rywal [465]

Prawodawcy, których nikt nie słucha [466]

[568] Zmałpowanie rzeczywistości jako efekt [468]

Teatr a kino [469]

Z warsztatu jurora [475]

Język polski czy obcy [487]

Nieboszczyk czy żywcem pogrzebany? (Wspomnienie o filmie niemy) [489]

Zdrada duszy filmu [494]

Wywiady

Branża filmowa w Polsce — to mafia, mówi Karol Irzykowski
[Wywiad Jadwigi Migowej] [504]

Karol Irzykowski mówi o kinie i radiu [Wywiad Józefa
Steinera] [506]

ANEKS

Un ouvrage polonais sur l'esthétique en cinématographie [511]

Nota wydawnicza [517]

Indeks nazwisk i tytułów [533]

Indeks filmów [547]